

A HORTHY-HADSEREG SZERVEZETE

(1920—1944)

I. RÉSZ*

Tóth Sándor százados

A Horthy-fasizmus hadseregfejlesztési politikáját fennállásának egész időszakában a belső elnyomó funkció gyakorlásának szükségessége és a szomszéd népek elleni agresszív tervek határozták meg. Olyan hadsereg megteremtése volt az uralkodó körök célja, amely szervezete, felszerelése és kiképzése folytán a dolgozó tömegek elnyomásának, valamint az agresszió végrehajtásának egyaránt engedelmes és megbízható eszköze. Egy negyedszázadon át e célkitűzés valóráváltásának szolgálatába állították az ország gazdasági erőforrásait, s juttatták hazánkat a pusztulás szélére.

A hadsereg megszervezése alapjában *négy szakaszban* ment végbe. Az első szakasz a békeszerződés megkötésétől a katonai ellenőrző bizottság távozásáig, 1927-ig terjedő időszakot foglalja magában. Ez alatt kialakult a hadsereg békeszerződésben engedélyezett hadrendje, mely a rejtett alakulatokkal együtt a további fejlesztés alapját képezte.

A második szakasz 1927-től 1938 tavaszáig, a Horthy-fasizmus „győri programjának” meghirdetéséig terjed. Ebben a vegyes dandárok belső fejlesztése, új fegyvernemek és csapatnemek létrehozása útján megérnek a hadtest szervezetre való áttérés feltételei.

A fejlesztés harmadik szakasza a Bled-i fegyverkezési egyenjogúsági egyezmény megkötésétől a Szovjetunió elleni hadbalépésig eltelt időszakot öleli fel. Hadseregszervezési szempontból ez a legfontosabb, ekkor alakul ki az a szervezet, amelyben a hadsereg a háborúba lép.

A negyedik szakasz a Horthy-hadsereg második világháborús időszaka. Ebben a háborús tapasztalatok alapján, a gazdasági lehetőségek korlátain belül különféle szervezési intézkedésekkel igyekeznek a katonai igénybevételre vonatkozó követelményeknek eleget tenni.

* A tanulmány második részét a következő számunkban fogjuk közölni.

Természetesen a négy szakaszon belül is kimutathatók szűkebb periódusok, melyek szervezési téren változást jelentenek az előző állapothoz képest, hiszen minden évben új hadrend lépett életbe. Ez azonban nem mond ellent a fenti felosztásnak, mely szerint tekinti át e tanulmány a Horthy-hadsereg szervezési változásainak főbb kérdéseit.

I.

A Szegeden még számottevő katonai erővel nem rendelkező ellenforradalom, miután a nemzetközi imperializmus megdöntötte a Tanácsköztársaságot, fokozatosan kiterjesztette uralmát az ország egész területére. Ezzel párhuzamosan történt 7 katonai körletparancsnokság felállítása. Ezeket 1-től 7-ig folytatólágosan számozták és székhelyükről — sorrendben: Budapest, Székesfehérvár, Szombathely, Kaposvár (később Pécs), Szeged, Debrecen, Miskolc — nevezték el. A körletparancsnokságok területi katonai hatóságok voltak, alárendeltségükbe tartozott a körlet területén elhelyezett összes katonai alakulat, szerv és intézmény.

Bár a fegyveres erő szervezése kezdetben a lakosság ellenállása miatt igen vontatottan haladt,¹ 1920 őszére a hadsereg szervezete már viszonylag megszilárdult. A hadsereg 1920. november 1-i helyzetéről készült hadrendi kimutatások² szerint, minden körletparancsnokság egy-egy gyalog hadosztállal — a budapesti ezenkívül egy lovas és egy karhatalmi, úgynevezett „területenkívüli” hadosztállal is —, valamint a hírhedt tiszti különítményekből szervezett vadászszázaljakkal, páncélvonatokkal, utász, kerékpárcs, híradó, őr, egészségügyi, szállító stb. alakulatokkal rendelkezett. Az eme összetevőkből álló hadsereg létszáma állandóan ingadozott, a jelzett időpontban 80 ezren felül volt, több mint 700 géppuskával és 100 löveggel.

Az 1920 tavaszán ismertté vált katonai rendelkezések, melyeket a győztes hatalmak a Magyarországgal kötendő békeszerződésbe kívántak foglalni, Horthyékát igen kellemetlenül érintették. Ezek szerint ugyanis megszűnik az általános védkötelezettség, hadsereget szervezni csak önkéntes, 12 évi szolgálatot vállaló jelentkezőkből lehet. Továbbá a hadsereg összlétszáma nem haladhatja meg a 35 000 főt, ebből tiszt 1/20, altiszt 1/15 rész. Minden 1000 fő után 1150 puska, 15 géppuska, 2 aknavető és 3 löveg szervezhető. Repülő és páncélos alakulatok, valamint nehéz-

¹ Lásd erről *Kállai István*: Az ellenforradalom fegyveres erejének szervezése és működése 1919—1920-ban a Dél-Dunántúl területén. Hadtörténelmi Közlemények. 1957. 1—2. szám és *Kleinné N. Zsuzsa*: Küzdelem a Dunántúfon az ellenforradalom hatalomrajutása ellen (1919 augusztus—december). Századok. 1955. 2. szám.

² Lásd Hadtörténelmi Intézet Levéltára (HIL) H. M. anyaga, 485. fasc. 12670/főn.—1920. sz., 85442/eln. 1—1920. sz., 85244/A. eln. 1—1920. sz., 85777/eln. 1—1920. sz., 85/15. eln. 1—1920. sz., 85336/eln. 1—1920. sz. és 85544/eln. 1—1920. számú iratokat.

tüzérség szervezése és mozgósítási vagy mozgósításra vonatkozó intézkedés tilos.³

Ezzel szemben Horthyék terve 85 000 fős békelétszámú, korszerű fegyvernemekből álló és haditechnikával ellátott hadsereg megteremtése volt. Emellett az általános védkötelezettség fenntartására és a szolgálati időknek 1—2 évben való elfogadtatására törekedtek.⁴

Ilyen irányú javaslataikkal azonban a békeszerződés aláírása előtt és után is kudarcot vallottak. Ügyszintén nem talált meghallgatásra az a — katonai ellenőrző bizottság által is támogatott — kérésük sem, hogy a toborzási rendszer bevezetését több éves átmeneti időszak előzze meg. Pedig a békeszerződés katonai rendelkezéseinek enyhítését célzó törekvéseik sikere érdekében nagyon „tetszetős” indokokkal hozakodtak elő. Azzal igyekeztek engedékenységre bírni a Párizsban székelő Nagykövetek Tanácsát, hogy Magyarországon bizonytalan a belpolitikai helyzet és felforgató törekvésekkel, „bolsevista veszéllyel” kell számolni. Ez pedig erős, az általános hadkötelezettség alapján szervezett hadsereg fenntartását követeli meg, mert a forradalom „lejáratta a katonáskodást” és kevés a remény, hogy önként jelentkezőkből a rendszer számára megbízható és ütőképességségs hadsereget lehet teremteni.

Ezek az indokok persze önkénytelen beismerések, mert csak részben tülozzák el az akkori helyzetet. A rendszer ingatagsága és a katonai szolgálattal szembeni undor tekintetében indokoltak voltak az uralkodó körök aggályait. A katonai ellenőrző bizottság éppen ezért hajlott is az engedményre és ilyen értelemben javaslatot tett a Nagykövetek Tanácsának, a győztes hatalmak közti ellentétek miatt azonban elmaradt a siker. Miután ilyen körülmények között e kísérletek nem jártak eredménnyel, hosszas huzavona és több átmeneti intézkedés után, 1921. június 1-ével megtörtént az áttérés a békeszerződés katonai rendelkezéseinek megfelelő hadrendre.

A békeszerződés katonai rendelkezései a hadsereg összlétszámának és ezen összlétszámhoz szervezhető fegyverek mennyiségének megszabásán túl, még annyiban kötötték meg a katonai vezetés kezét, hogy előírták azt az állomány maximumot, illetőleg minimumot, amelyen belül a gyalog hadosztályba, illetőleg vegyes dandárba és lovas hadosztályba szervezhető egységek létszáma mozoghat. Azt azonban nem kötötték ki, hogy milyen magasabb egységekből álljon a hadsereg. Éppen ezért a herthysta katonai vezetés igen komoly problémát csinált abból, hogy az engedélyezett 35 000 fős hadsereget hadosztály vagy vegyes dandár kötelebbe szervezze-e és legyen-e külön lovas hadosztály vagy dandár a hadrendben, valamint ezen belül milyen legyen az egyes fegyvernemek aránya.

³ HIL. VKF. anyaga, 16. fasc. A Magyarország részére megállapított békefeltételek katonai része.

⁴ HIL. VKF. anyaga, 143. fasc. A honvédség fejlődése a katonai ellenőrzés alatti időszakban. (Tanulmány)

Végül is a vegyes dandár köteléket fogadták el, amely több hadrendi elem szervezésére nyújtott lehetőséget, s biztosította a fegyvernemek — adott viszonyok közti — kedvezőbb megoszlását a hadrendben. Nem mondtak le azonban a lovasság, mint fegyvernem szervezéséről, de látszólag nem hadosztály vagy dandár kötelékben állították a hadrendbe, hanem önálló ezredenként, mint fővezérség közvetlen alakulatot szerepeltették. A valóságban ezek a huszárezredek a lovassági szemléllő, mint hadosztályparancsnok alárendeltségébe tartoztak.

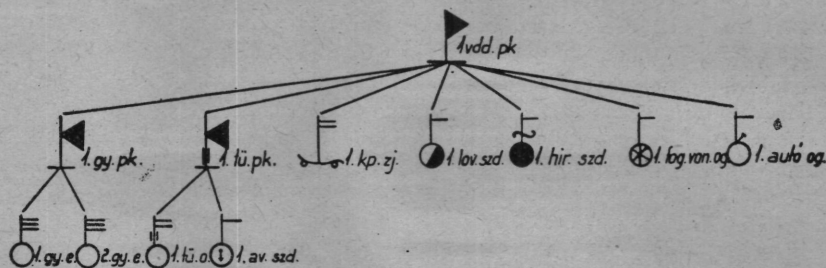
A vegyes dandár szervezet elfogadását a fentiekén kívül indokolta az ország már előzőleg történt 7 katonai körletre való beosztása is. A békeszerződésben rögzített irány-állományok ugyanis lehetőséget adtak olyan hadrend létrehozására, amely katonai körletenként 1—1 vegyes dandárból áll.

Ilyen megfontolások után megszületett a döntés a haderő átállítására a békeszerződés rendelkezései szerint. Ennek során a hét körletparancsnokság területén elhelyezett katonai alakulatokból 1—1, összesen 7 vegyes dandárt szerveztek, valamint vegyes dandár köteléken kívül fővezérség közvetlen alakulatként 4 huszárezredet, 3 utász (műszaki) zászlóaljat, 4 önálló tüzér úteget és 1 autó-géppuskás és autó-ágyús osztagot állítottak fel.

Egy vegyes dandár

- 2 gyalogezredből,
- 1 kerékpáros zászlóaljból,
- 1 lovas századból,
- 1 tüzérosztályból,
- 1 aknavető századból,
- 1 híradó századból,
- 1 vonatosztagból és
- 1 autóosztagból állt.

A gyalogezredek a „gyalogsági parancsnok”, a tüzérség pedig a „tüzérségi parancsnok” útján tartoztak a vegyesdandár-parancsnok alárendeltségébe.⁵

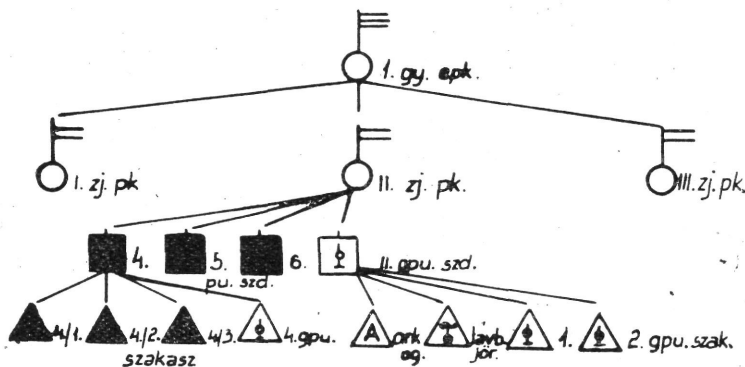

⁵ HIL. H. M. anyaga, 607. fasc. 15000/eln. 1—1921. szám.

A gyalogezredek, közvetlen alakulatok nélkül, 3 gyalogzászlóaljra tagozódtak. Minden zászlóalj 3 puskás és 1 géppuskás századból állt. A puskás századok szervezetébe 3 puskás és 1 könnyű géppuskás szakasz, a géppuskás századokéba pedig 2 géppuskás szakasz, 1 árkász osztag és 1 távbeszélő járőr tartozott.

A kerékpáros zászlóalj 2 kerékpáros puskás századból és 1 kerékpáros géppuskás századból álltak, melyek szervezete megegyezett a gyalogzászlóaljak századainak szervezetével.

A vegyesdandár tüzérosztályok szervezetébe mérő alakulatok nélkül, egyenként 4 löveggel egy 7,5 cm-es hegyi ágyús, egy 8 cm-es táborigyús és egy 10 cm-es táborigyús tarackos üteg tartozott. A papíron ugyanide szervezett aknavető századoknak egyenként 10 vetőjük volt. A valóságban azonban a tüzérosztályokhoz csupán a 18 M. 14 cm-es aknavetőök tartoztak (5 db), a 17 M. 9 cm-es aknavetőök a gyalogságnál voltak rendszeresítve.

A köteléken kívül 4 huszárezred egyenként két osztályból állt, minden osztályban 1 lovas karabélyos és 1 lovas géppuskás századdal. Az ugyancsak köteléken kívüli tüzérütegek közül az 1. hegyi ágyús, a 2. lovas ágyús, a 3. táborigyús, a 4. pedig légvédelmi ágyús üteg volt. Az I. utász zászlóaljhoz 2' utász század, 1 hidász szakasz és 1 fényszóró szakasz, a II. és III. utász zászlóaljhoz pedig 2—2 utász század tartozott.⁶ Az ilyképpen megszervezett haderő fegyverzetének számát és azok megoszlását az alábbi táblázat szemlélteti:⁷

⁶ Lásd *uo.* Az alakulatok számozása a következőképpen történt: A vegyesdandárokat 1-től 7-ig folytatódólagosan számozták és a területileg illetékes körlet — később kerületi parancsnokság székhelye után nevezték el. A gyalogezredek 1-től 14-ig terjedő számokat kaptak. A gyalogezredek zászlóaljait I-től III-ig, a puskás századokat 1-től 9-ig számozták, a géppuskás századok pedig a zászlóaljok római számát viselték. Minden más, a vegyesdandár kötelékébe szervezett alakulat a vegyesdandár számát kapta.

⁷ Összeállítva az idézett 15000/eln. 1—1921. sz. rendelet mellékletei alapján.

	1 gyalog- ezred	14 gyalog- ezred	1 kerékpáros zászlóalj	7 kerékpáros zászlóalj	1 tüzér- osztály	7 tüzér- osztály	1 aknavető század	7 aknavető század	4 huszár- ezred	4 tüzér- űteg	Összesen
Puska	1310	18340	299	2093	100	700	34	238	1893	—	23374
Géppuska	30	420	8	56	—	—	—	—	32	—	508
Aknavető	—	—	—	—	—	—	10	70	—	—	70
Löveg	—	—	—	—	12	84	—	—	—	16	100

Vagyis egy vegyes dandár 3053 puskával, 68 géppuskával, 10 aknavetővel és 12 löveggel rendelkezett.

E részletezésekből látható, hogy a békeszerződés katonai rendelkezései alapján szervezett hadsereg, melynek szervezete a katonai ellenőrzés időszakában lényegében nem változott, csupán karhatalmi feladatok ellátására volt képes, háborús alkalmazásra számításba sem jöhetett. A döntő számarányt képviselő gyalogság rendkívül csekély tűzerővel rendelkezett, a tüzérség kicsiny, lövegei általában elavultak és korszerűtlenek.⁸ Repülő, páncélos és gépesített alakulatok nem voltak, úgyszintén nehéztüzérség sem.

A Horthy-fasizmus azonban egy percig sem gondolt arra, hogy hadseregszervezési politikájával megmaradjon a békeszerződés szabta keretek között. Hiszen uralmát még meg sem szilárdította, mikor 1920-ban szovjetellenes intervencióban való részvételre kínálkozott. S amikor ez nem sikerült, állandóan szövegötte a szomszéd népek ellen irányuló katonai terveit, melyek végrehajtásához erős hadsereget akart teremteni. Nyíltan ugyan nem szállt szembe azokkal az imperialista erőkkel, amelyeknek létét és uralmát köszönhette, de titokban, rejtve, a győztes hatalmak ellentétét kihasználva, mindent megkísérelt, amivel tágit-hatta a szándékainak útjában álló korlátokat.

Ennek a lehetőségét a kormányzat az államrendészeti szervek és a fegyveres őrtestületek felduzzasztásában találta meg. A békeszerződés ugyanis ezek létszámával kapcsolatban a világháború előtti helyzetet mondotta ki mérvadónak, s a túlzott létszámok elfogadásával e területen

⁸ Rendszeresített lövegek:

15 M. 7.5 cm-es hegyi ágyú. Hatásos lőtávolsága 5 km. A tüzérség egyetlen jól használható, akkor korszerű lövege.

5 M. 8 cm-es tábori ágyú. Hatásos lőtávolsága 5 km. Elavult, korszerűtlen konstrukció.

14 M. 10 cm-es tarack. Hatásos lőtávolsága 6 km. Ebben az időben még használható lövegfajta.

17 M. 9 cm-es és 18 M. 14 cm-es aknavető. Az előbbi gyalogsági, az utóbbi tüzérségi, de mindkettő gyorstűzésre alkalmatlan, csak szükségmegoldásként használható, mint teljesen elavult első világháborús felszerelés.

burkolt hadseregfejlesztésre adott módot, amit a kormányzat nem is hagyott kihasználatlanul. 1921. január 3-án a Minisztertanács határozatot hozott az említett szervek nagyarányú fejlesztésére. Ezáltal a hadseregben meg nem tartható létszámot elrejtette a belügyi és pénzügyi tárcák kebelében, s ugyanakkor megteremtette a békeszerződésben tiltott alakulatok kereteit.

A határozat értelmében a rendőrségnek átadott tisztekből és katonákból 3500 fővel „rendőrtartalék” néven egy 6 zászlóaljából álló dandá: került felállításra. A későbbiekben azonban gazdasági nehézségek miatt ez a szám lecsökkent és „rendőrújonc iskola” (Ruisk.) elnevezés alatt egy gyalogzászlóaljat, egy páncélgépkocsi osztagot, egy vasútépítő zászlóaljat és egy lovasosztagot leplezett.

A csendőrségnek átadott 200 tiszt és közel 900 főnyi katona „csendőőriskolák” néven képezte a hadsereg kiegészítő részét. A későbbiekben egy részük bizonyos létszámváltozások után híradótanfolyamként szerepelt, más részük pedig a színleg ugyancsak polgári szerveként létrehozott Légügyi Hivatal keretében „repülőtéri csendőrség” elnevezéssel, a repülő fegyvernem keretét alkotta. A Légügyi Hivatal kísérleti telepből, repülőgépvezetői tanfolyamból, meteorológiai repülő kirendeltségből és négy repülő posta-kirendeltségből állt. Ez utóbbi 4 repülő század alapját képezte.

Bár az első világháború előtt vámőrség, mint olyan nem létezett, a nyugati hatalmak engedélyezték annak megszervezését is. A vámőrséget ugyancsak, mint a hadsereg kiegészítő részét, 5900 fővel, körletparancsnokságonként 1—1, összesen 7 szakaszra tagozva hozták létre, a pénzügyi tárca névleges fennhatósága alatt.

A volt haditengerészet megmaradt dunai részéből állították fel a folyamőrséget, annak szervezetét azonban szintén gazdasági okok miatt a megengedett 3420 fő erejéig sem tudták kiépíteni. A folyamőrség, a szoros értelemben vett hadihajózáson kívül ismét csak rejtési célokat szolgált, kebelében 1 utász zászlóaljat és 1 rádióiskolát állítottak fel. Az utász zászlóalj 3 árvízvédelmi (utász) századból állt, e századok valójában az állomáshelyük szerinti 3. utász zászlóalj 3. századát képezték. Valóban folyamőr csupán 100 tiszt és 1200 fő legénység volt.

Ezen intézkedések mellett, annak érdekében, hogy az engedélyezett 35 000 fős létszám minél teljesebb mértékben a csapatok számára legyen kiaknázható, s ugyanakkor a központi, igazgatási, adminisztratív stb. szerveket és intézményeket is fejleszteni lehessen, ezeket színleg szintén polgári tárcáknak adták át, s a katona létszámot is polgári mezbe bújtatták.⁹

Mindezek lényegében csak számszerűleg növelték a hadsereg erejét, de ütőképességében, harcképességében nem tették háború viselésére alkalmassá. A hadrend a rejtett alakulatokkal együtt is korszerűtlen maradt, a rejtés pedig megnehezítette a vezetést és a kiképzést, aminek

⁹ A fentiekre vonatkozó adatok a 4. sz. jelzetben megjelölt tanulmányban.

káros következményei teljes nagyságukban a második világháború idején mutatkoztak meg. Az eddigiekben ismertetett fegyveres erőt azonban a kormányzat csupán *kiképző és felállító keretnek* tekintette, amelyre az esetleges mozgósításkor életbelépő „hadihadrend” vagy, mint rejtési okokból akkor nevezték, „fr.” (feliasztott) hadrend felépül.

Éppen ezért mozgósítási (feliasztási) szempontból minden, az egyes fegyvernemeknél külön utasításban meghatározott nagyságú alakulat anyaalakulatnak (anyakönyvi és anyagi) számított, s ennek megfelelően új alakulatok felállítása és felszerelése volt a feladata. Ebből következik, hogy a hadihadrendben egyrészt több alakulat, másrészt ezek háborús alkalmazásához szükséges mértékben több fegyver szerepelt, mint a békehadrendben.¹⁰

Az ebben az időszakban kialakult békehadrend és a tervezett hadihadrend nyílt és rejtett fejlesztését a hadianyagokkal való ellátás szempontjából akadályozta a hadiipar fejletlensége is. A békeszerződés 115. cikkelye kimondotta, hogy Magyarországon fegyvert, lőszeret és más hadianyagot csak egy állami igazgatás és tulajdonban levő gyárban lehet előállítani.

Ennek a rendelkezésnek a kijátszása érdekében a kormányzat a gyártást már eleve négy helyen rendezte be és névlegesen egy állami hadianyaggyár vezérigazgatóságot állított fel, amely összefogta az egyébként teljesen önálló hadianyaggyártó üzemeket. 1927-ig azonban ez a négy üzem nyersanyaghiány és pénzügyi nehézségek miatt nem tudta a vele szemben támasztott igényeket kielégíteni, főleg javítási és bizonyos mérvű korszerűsítési munkákat végzett.

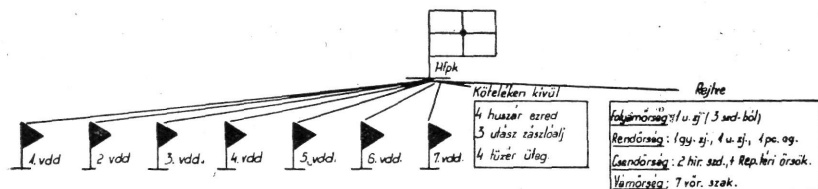
A hadihadrend felállításához szükséges fegyverzet és lőszer rejtésével külön apparátus foglalkozott, amely kolostorokat, várakat, pincéket és főleg vasúti kocsikat használt fel céljaira. A békeszerződés határozatainak betartása fölött őrködő katonai ellenőrző bizottság, mint azt Horthy is megírja emlékirataiban, eléggé „nagyvonalúan” fogta fel feladatát. Ezért a sok költséget és munkát követelő fegyver és hadianyag rejtés a katonai vezetés számára abból a szempontból eredményesnek bizonyult, hogy a bizottság több száz vizsgálata nem hozott számottevő eredményt. Másfelől viszont tény, hogy az így megőrzött hadianyag egyre nagyobb mértékben vált hadihasználhatatlanná, a nem megfelelő tárolás következtében.

A hadkiegészítés kérdése és a hadsereg létszáma a katonai ellenőrzés időszakában nem jutott nyugvópontra. A személyi állomány *igen kis részét* tették ki a valójában önként jelentkezők, akik vállalták a 12 éves szolgálati időt. A tényleges kiegészítés lényegében az úgynevezett „kényszertoborzás” útján történt, ami például 1921-ben egyszerűen abból állt, hogy a fegyverben levő katonákat 2 évi szolgálatra kötelezték. A későbbiek folyamán a községeknek kellett meghatározott számú katonát

¹⁰ HIL. VKF. anyaga, 143. fasc. 1999/I—1929. Ho. számhoz. Adatok a honvédség béke és fr. helyzetéről 1919-től 1931-ig. (Tanulmány) A jelzett időben a hadihadrend 7 gyalog és 1 lovas hadosztályból állt.

kiállítani. Az ily módon bevonult katonákat „K” toborzottnak nevezték. A katonai szolgálat iránti ellenszenv azonban olyan mérvű volt, hogy az esetek többségében az illetményszerűen vagy a „szanalási” időszak pénzügyi nehézségei miatt szabadságoltak, a szabadság letelte után nem vonultak be ismét alakulatukhoz. E jelenség ellen nyíltan fellépni viszont azzal a kockázattal járt, hogy a katonai ellenőrző bizottság tudomást szerez róla és kénytelen vizsgálatot indítani. Ilyen viszonyok következtében a legénységi létszám állandóan ingadozott, s egyes időszakokban a megengedett állomány 50—60 százaléka volt csak fegyverben.¹¹

A hadkiegészítés ilyen rendszere szinte lehetetlenné tette a fegyverfogható lakosság folyamatos kiképzését a hadseregen belül. Pedig a Horthy-fasizmusnak egy számára kedvező külpolitikai helyzetben indítandó katonai akciója sikeréhez nagyszámú, háború esetén felhasználható tartalékra volt szüksége. Ennek megteremtése érdekében figyelmét már korán a *haderőn kívüli* kiképzés megszervezése felé fordította. Erre használta fel a MOVE égisze alatt létrehozott, úgynevezett „polgári lövészegyesületeket” és más, titkos karhatalmi alakulásokat. Emellett legfőbb törekvés az ifjúság katonai előkészítésének országos méretekben való megszervezése volt.

Ezt a célt a levante intézmény megteremtésével kívánták elérni. Vezető szerveit már 1923-ban létrehozták, s hatósugarát fokozatosan kiterjesztették az ország egész területére. A levanteképzés élén az Országos Testnevelési Tanács III. szakosztálya állt, amely vegyesdandár kerületenként egy kerületi testnevelési felügyelő, megyénként egy testnevelési felügyelő és járasonként egy testnevelési vezető elnevezés alá bújtatott hivatásos tisztet keresztül irányította az ifjúság kiképzését. A levante oktatók a rendszer számára megbízható tartalékos tisztek és altisztek voltak. A levante intézmény tipikus fasiszta szervezet volt, amelyben a nevelés sovinszta, kommunista- és szovjetellenes szellemben folyt. A hadseregszervezés első időszakában azonban még nem ért el különösebb eredményt, az ifjúság minden módon igyekezett kivonni magát a kiképzés alól.

¹¹ Uo. A honvédség fejlődése a katonai ellenőrzés időszakában. (Tanulmány)

Végeredményben tehát a hadseregnek a békeszerződésben megállapított kereteken túlmenő fejlesztését elsősorban nem a katonai ellenőrzés, hanem a rendszer *gazdasági és politikai nehézségei* akadályozták meg.

A hadsereg 1927-ig kialakult szervezetét az 59. oldalon közölt sématiskus vázlat mutatja.

II.

1927 májusában az antant hatalmak visszahívták a Magyarországon tartózkodó katonai ellenőrző bizottságot, s annak feladatkörét a Népszövetség vette át. Ez a tény új szakasz kezdetét jelenti a Horthy-fasizmus hadseregfejlesztési politikájában. Bármennyire formális volt ugyanis a gyakorlatban a bizottság ellenőrző tevékenysége, jelenléte az országban mégis *politikai korlátként* érvényesült, hiszen nem nézhette el a békeszerződés *nyílt* kijátszását vagy megszegését. Eltávolítása után azonban — miután a Népszövetség az ilyen természetű jogait lényegében nem gyakorolta — a magyar uralkodó körök a gazdasági lehetőségek bővülésétől függően, fokozatosan haladhattak előre a békeszerződés nyílt megszegésének útján.

Még ugyanazon év december 20-án és 23-án folytatólagos koronatanácsi ülés foglalkozott a hadsereg átszervezésének kérdésével az új helyzet biztosította lehetőségek között. Elhatározták, hogy első lépésként három ütemben — 1928, 1929 és 1930 — megteremtik a korszerű békehadrendet, a fegyvernemek közötti helyes arányok kialakítása és a még hiányzó fegyvernemek beállítása útján. Ily módon vélték kiküszöbölhetőnek azokat a szervezeti hiányosságokat, amelyekkel egy mozgósítás esetén, vagyis a hadihadrend életbeléptetésekor számolniuk kellett.

A fejlesztés módjaként egyrészt a meglévő alakulatok szaporítását, másrészt új alakulatok felállítását jelölték meg. Az első a nyílt, a második a rejtett fejlesztésre szolgált. Ezekhez a személyi keret biztosítására a rendőrség és a csendőrség létszámából 6000 fő, a belügyi tárca költségvetéséből pedig csaknem 34,5 millió pengő átadását rendelték el a hadsereg számára.¹² Elhatározták továbbá, hogy a szervezési változásokat minden év október hó 1-ével léptetik életbe.

A koronatanács határozata értelmében megkezdődött hadseregfejlesztés 1930. október hó 1-re az *előző állapotokhoz képest* számottevő, főleg mennyiségi fejlődést eredményezett a hadsereg szervezetében.

A gyalogságnál ezredközvetlen alakulatként felállításra került ezredként egy kocsizó géppuskás század, egy gyalog ágyús szakasz és egy aknavető szakasz. Ezek szervezésével létrehozták a gyalogság modern tüzfegyverekkel rendelkező alakulatainak felállító kereteit, mozgósítás esetére.

¹² Uo. Honvédségünk fejlődése a szövetségek közti ellenőrző bizottság eltávolításától 1931. június 30-ig.

Felállítások a többi fegyvernemnél:

Tüzérség

- 7 ezredparancsnokság,
- 7 osztályparancsnokság,
- 21 táboriget,
- 7 mérő század,
- 1 lovas tüzérosztályparancsnokság,
- 1 lovas ágyús üteg,
- 1 lovas tarackos üteg,
- 1 nehéz tüzéruég,
- 3 légvédelmi tüzérosztályparancsnokság,
- 5 gépkocsizó légvédelmi üteg.

Műszaki

- 4 utász zászlóalj-parancsnokság,
- 6 utász század,
- 1 közlekedési ezredparancsnokság,
- 2 közlekedési osztályparancsnokság,
- 2 vasútépítő század,
- 1 hidász század.

Híradó

- 7 hír. osztályparancsnokság,
- 7 hír. század.

Lovasság

- 8 lovas század.

E szervezési intézkedésekhez járult a vámórségnél, a folyamórségnél és a Légügyi Hivatalnál¹³ történt létszámemelés, valamint a páncélos fegyvernem kereteként felállított páncéljárműves osztály, mely

- 1 harcokosi századból,
- 1 páncélgépkocsi századból,
- 1 páncélvonat osztagból és
- 1 műhelyszázadból állt.¹⁴

A felállítások bonyolult módon és nehézkesen történtek. A tüzér és műszaki alakulatokat a kerékpáncs zászlóaljak személyi állományából szervezték. Ugyanakkor pedig a vámórségnél történt létszámemelés

¹³ Uo. A Légügyi Hivatalnál végrehajtott szervezési változások legfontosabbja: a négy repülő-pósta ki rendeltség helyett hét állt fel, vagyis az eddigi 4 helyett 7 repülő század kerete alakult meg, összesen 15 repülőgéppel.

¹⁴ HLL. H. M. anyag, 973. fasc. 7000/eln. 1—1929. szám.

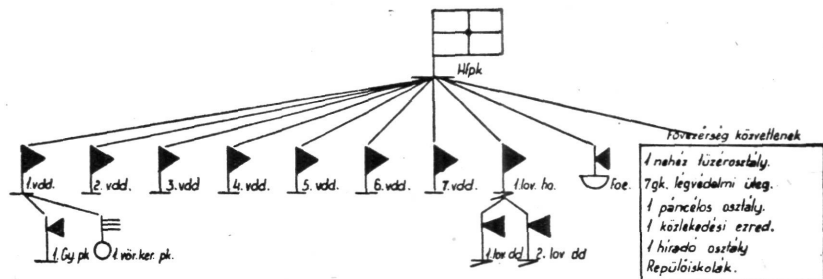
terhére vegyes dandáronként 1—1 kerékpáros századot állítottak fel, melyek azonban megtartották a zászlóalj elnevezést.

Mindezek eredményeként 1930. október 1-ére a hadsereg szervezete a következőképpen alakult.

Minden vegyes dandárnál változatlanul volt 2 gyalogezred az újonnan szervezett közvetlen alakulatokkal; névleg egy kerékpáros zászlóalj — valóságban század —, a lovas század, az aknavető század, valamint a fogatolt és a gépkocsizó vonatsoztag. Az eddigi tüzérsztály helyett azonban 1 mérő századdal tüzérezredet állítottak a szervezetbe, s a meglévő 1 utász és 1 híradó századot 2—2' századból álló utász, illetve híradó zászlóaljja fejlesztették.

Az eddig köteléken kívüli 4 önálló huszárezredet az újonnan szervezett lovas tüzér osztályparancsnoksággal és az ugyancsak a vámőrség terhére felállított kerékpáros zászlóaljjal együtt 2 lovas dandárból álló hadosztályba vonták össze és nyíltan beállították a hadrendbe, 1930-tól szerepel a hadsereg szervezetében nyíltan a folyamőrség is.

A repülőalakulatok, a nehéz tüzérsztály, a páncélos osztály, a közlekedési ezred, a híradó zászlóalj és a 7 gépkocsizó légvédelmi üteg rejtve és köteléken kívül, fővezérség közvetlen alakulat maradt.

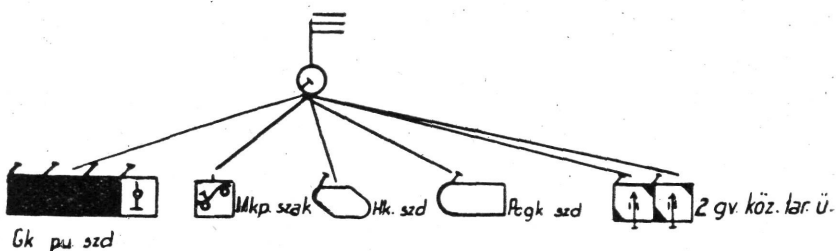
Az ily módon felépített 42 ezer fős békehadrend már fejlettebb az előzőnél, amit főleg a gyalogság és a tüzérség egymáshoz való aránya (1 gy. zj-ra 1 tü. üteg) mutat. Még mindig elégtelen azonban a műszaki és a híradó csapatok száma, a páncélos és a repülőfegyvernem, valamint a nehéz tüzérség pedig csupán keretként létezik.

A további fejlesztés során, 1932. október 1-ével, a pénzügyminisztérium költségvetésében szereplő vámőrség szakaszainak és őrsinek összevonásával, vegyes dandáronként 1—1 ezredet állítottak fel. A vámőrséget határőrségnek keresztelték át, a felállított ezredeteket kiválasztották a továbbra is határszolgálatot ellátó résztől, amely 156 őrsre tagozódott.¹⁵ A határőr ezredek felépítése, rendeltetése és alkalmazása meg-

¹⁵ HIL. VKF. 65. fasc. Vezetési Értekezlet 1932. IV. 20-i jegyzőkönyve. 9091/Hr. VI—1. oszt./1932. szám.

egyezett a gyalogezredekével, s azok a hadosztályoknak megfelelő vegyes dandárok rejtett harmadik gyalogezredét képezték.¹⁶

A hadsereg korszerűsítése terén egy újabb előrelépés volt a „Gépkocsizó csoport” felállítása, egyelőre kísérleti célból. Szervezete: egy gépkocsizó puskás század, 3 puskás és 1 géppuskás szakasszal, egy motorkerékpáros szakasz, egy könnyű harokocsi század, egy páncélgépkocsi század és két gépvontatású tarackcs úteg.¹⁷

A vegyes dandár kerékpáros századokat ismét zászlóaljakká szervezték át és névleg meghagyták a vegyes dandárok alárendeltségében, de a valóságban az 1. vegyes dandárnál rendszeresített kerékpáros dandárparancsnokság alá rendelték. Ily módon a kerékpáros zászlóaljak egy rejtett dandárt képeztek.¹⁸

1935. október 1-ére a repülő alakulatok fejlesztése közben tett intézkedések megérlelték azokat a szervezeti feltételeket, melyek eredményeként a repülőerőket is beállíthatták a békehadrendbe. Felépítés: a Légierőparancsnokság alárendeltségében egy repülő dandár két ezredel, összesen 17 repülő század.¹⁹ Egy évvel később megszervezésre került a harmadik repülő ezred is, valamint egy önálló távolfelderítő osztály, ugyancsak a repülődandár keretében, melynek így módon összesen 25 repülő százada volt.²⁰ 1937. október 1-ével a repülő fegyvernem szervezete olyképpen módosult, hogy a repülődandár szervezetében 18 repülőszázad maradt, 1—1 közelfelderítő repülőszázad pedig a vegyes dan-

¹⁶ Lásd uo. VKF. 143. fasc. 111000/el. n. 1. a. — 1932. szám. A határezredek 1-től 7-ig folytatódólagosan számozták. Mivel azonban szervezésük a békeszerződés megszegését jelentette, az alosztályok jellegét elnevezésük rejtette. Így a puskás század határőr szárny, a géppuskás század osztályparancsnoksági szárny, az ezredközvetlen géppuskás század határőrkerület parancsnoksági szárny, az árkász század pedig határőrkerületi árkász szárny név alatt bújtt meg.

¹⁷ Uo. és VKF. anyaga, 65. fac. Vezetési Ertekezlet 1932. IV. 8-i jegyzőkönyvé. 9071/Hr. VI.—1. oszt. 1932. szám.

¹⁸ HLL. VKF. anyaga, 65. fasc. 9072/Hr. VI.—1. oszt. — 1932. szám. Vezetési Ertekezlet jegyzőkönyve 1932. II. 16. és uo. 143. fasc. 111000/el. n. 1.—a. 1932. szám.

¹⁹ Uo. 92. fasc. 105330/el. n. VI.—1. oszt. 1935. szám.

²⁰ Uo. 101. fasc. 1283/el. n. VI.—1. oszt. 1936. szám.

dárok szervezetébe került.²¹ Ezzel szintén egy lépés történt előre a hadsereg hadrendjének korszerűsítése útján.

E változással egyidőben a páncéljárműves osztály fejlesztésének következtében egy-egy kis harcokosi század is került a vegyes dandárok szervezetébe.²² A gépkocsizó csoport szervezete ezen időszakban lényegében változatlan maradt.

Komolyabb fejlődés tapasztalható a tüzérségnél. A vegyes dandárok osztályszervezet alá rejtett tüzérezrede 3—3 új üteggel és az aknavető századok átfegyverzése útján 1—1 közepes tarackos üteggel bővült.²³ A vegyes dandár tüzérezrednek összesen tehát 42 lövege volt. A légvédelmi tüzérség egy része kezdetben a folyamórség állományában szerepelt. Többrendbeli szervezési változás és az ütegek számának fokozatos szaporítása után, mint önálló fegyvernem részben az Országos Légvédelmi Parancsnok alárendeltségében fővezérség közvetlen alakulat lett, 7 üteg pedig (a későbbiekben 7 osztály) a vegyes dandár légvédelmi parancsnok útján a vegyes dandárok szervezetébe került.²⁴

A gyalog- és határőrezredek zászlóaljait, a kerékpáros zászlóaljakat, és a huszárezredek szervezetüknek megfelelően, nehézpuskás rajjal vagy szakasszal egészítették ki, s a gyalogság fegyverei között megjelent a golyószóró is. A vegyes dandárok megerősítését szolgálta a műszaki fegyvernem keretein belül fokozatosan kifejlesztett gázvédelmi századoknak a vegyes dandárok hadrendjébe való szervezése.²⁵

A korábban 14 hadosztályra, majd 1935-től 21 dandárra tervezett hadihadrend előkészítését célozta a vegyes dandáronként 1935-ben szervezett 2. gyalogsági parancsnoki és 1937-ben a 3. gyalogsági parancsnoki állás rendszeresítése.²⁶ 1936. október 1-ével vegyes dandáronként 1—1 gránátos századot állítottak fel,²⁷ a következő évben pedig a határőrség alakulatainak átszervezésével ugyancsak vegyes dandáronként 1—1 vadász zászlóaljat²⁸ hoztak létre.

²¹ Uo. 110. fasc. 2459/eln. VI.—1. oszt. 1937. szám.

²² Uo. 101. fasc. 1283/eln. VI.—1. oszt. 1936. szám. Egy-egy században 5 db. Ansaldo-típusú harcokosi volt. Csak mint motorizált löveg ért valamit, páncélzata még a puskagolyó ellen sem nyújtott védelmet.

²³ Uo. 92. fasc. 105330/eln. VI.—1. oszt. 1935. szám.

²⁴ Uo. 101. fasc. 1283/eln. VI.—1. oszt. 1936. szám.

²⁵ Uo. H. M. anyaga, 1470. fasc. 6000/eln. 1.—a. 1936. szám.

²⁶ Minden gyalogsági parancsnok magasabb parancsnoka volt egy-egy gyalog, illetve határőr ezrednek, valamint más, hadirendileg meghatározott alakulatnak, azonkívül felügyeleti joga volt a vegyesdandár tüzérezred osztálya fölött. Az 1. gyalogsági parancsnoknak az alacsonyabb, a 2. gyalogsági parancsnoknak a magasabb számozású gyalogezred, a 3. gyalogsági parancsnoknak pedig a határőrezred volt alárendelve.

²⁷ Uo. Mintaként az első világháború „rohamcsapatai” szolgáltak. Fegyverzet: 3 golyószóró, 2 géppuska, 1 aknavető és 1 nehézpuska. Ezenkívül robbanóanyag és kézigránát. Rendeltetésük a kézigránáttal vívott közelharc, innen ered elnevezésük is. Egyébként a terv gránátos zászlóaljak szervezése volt, annak első ütemét képezte a századok felállítása.

²⁸ HIL, VKF. anyaga, 110. fasc. 2459/eln. VI.—1. 1937. szám. A határőrkerületi parancsnok alárendeltségében, 2—2 puskás századdal.

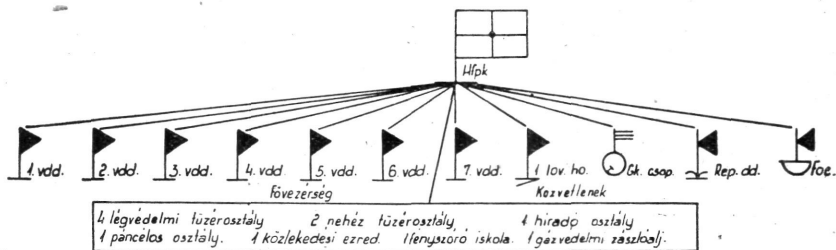
Az eddigiekben ismertetett fontosabb új felállítások, átszervezések, valamint szervezeti intézkedések eredményeként a hadseregösszereje 1937. október 1-e után a következőképpen alakult:

- 42 gyalogzászlóalj,
- 21 határőrzászlóalj,
- 7 vadász zászlóalj,
- 7 gránátos század,
- 7 kerékpáros zászlóalj,
- 1 gépkocsizó zászlóalj,
- 31 lovas század,
- 7 mérő század,
- 71 1/2 fogatolt könnyű üteg,
- 2 gépvontatású könnyű üteg,
- 8 fogatolt közepes üteg,
- 10 gépvontatású közepes üteg,
- 1 gépvontatású nehéz üteg,
- 10 légvédelmi ágyús üteg,
- 11 légvédelmi gépágyús üteg,
- 1 légvédelmi gépágyús szakasz,
- 10 kis harcokosi, illetve páncélgépkocsi század,
- 15 utász század,
- 7 gázvédelmi század,
- 1 gázvédelmi iskola,
- 4 vasútépítő század,
- 2 hidász század,
- 1 villamos és fényszóró iskola,
- 17 híradó század,
- 25 repülő század,
- 7 vonatosztág,
- 7 gépkocsi osztag,
- 1 központi gépkocsi tanosztály,
- 6 őrnaszád,
- 6 páncélos motorcsónak,
- 3 aknahajó és
- 21 motorcsónak.²⁹

A felsorolt alakulatok személyi állománya 85 332 főt számlált.

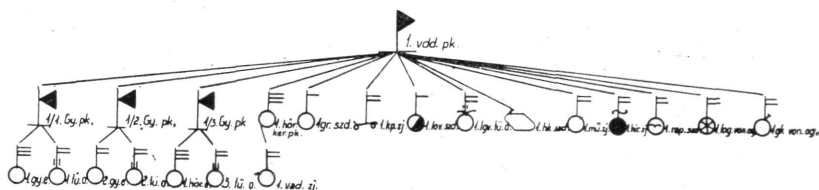
A hadsereg ezen alakulatokból összetevődő és 1938 tavaszáig érvényes békehadrendjét a túlololdali sematikus vázlat szemlélteti.

²⁹ Lásd uo. H. M. anyaga, 1470. fasc. 6000/ejn. 1/a.—1937. szám. 1. sz. melléklet (hadrend).

Egy vegyes dandár hadrendjébe ugyanebben az időben

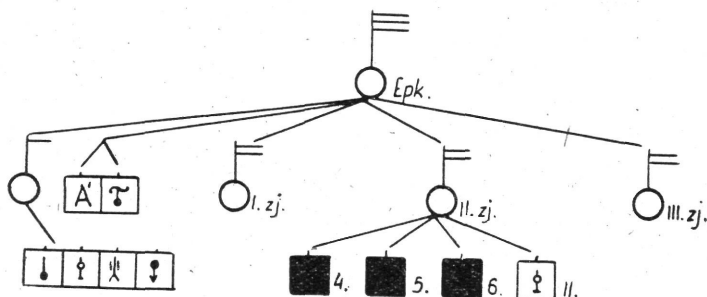
- 2 gyalogezred,
 - 1 határőrezred,
 - 1 vadász zászlóalj,
 - 1 kerékpáros zászlóalj,
 - 1 gránátos század,
 - 1 lovas század,
 - 1 tüzér ezred,
 - 1 légvédelmi tüzérosztály,
 - 1 kis harckocsi század,
 - 1 utász zászlóalj,
 - 1 híradó zászlóalj,
 - 1 közelfelderítő repülő század,
 - 1 fogatolt vonatosztály és
 - 1 gépkocsizó vonatszázad
- volt szervezve.

A gyalog- és határőr ezredek egyenként 3 zászlóaljból és ezredközvetlen gépszázadból (a géppuskás század helyett), árkász és távbeszélő századból álltak. Minden gyalogzászlóaljnak 3 puskás és 1 géppuskás százada volt, az előbbieket egyenként 3—3 golyószóróval, az utóbbiak 6—6 géppuskával felfegyverezve. Az ezredközvetlen gépszázad 1 nehézpuskás szakaszra = 2 nehézpuska, 1 géppuskás szakaszra = 4 géppuska, 1 gya-

log ágyús szakaszra = 2 löveg és 1 aknavető szakaszra = 3 vető tagozódtak. Egy gyalog, illetve határőr ezred ezek szerint

- 27 golyószóróval,
- 6 nehézpuskával,
- 22 géppuskával,
- 3 aknavetővel és
- 2 gyalog ágyúval rendelkezett.³⁰

A vadász zászlóaljnak zászlóaljközvetlen nehézpuskás szakaszra = 2 nehézpuska³¹ és 2-2 puskás századra = 3-3 golyószóró, tagozódtak.

A kerékpáros zászlóaljnak szervezetébe 1 zászlóaljközvetlen nehézpuskás szakasz = 2 nehézpuska, 1 árkász és 1 távbeszélő szakasz, valamint 2 puskás század, egyenként 6-6 golyószóróval és 1 géppuskás század tartozott 6 géppuskával.

A gránátos századok 3 puskás szakaszból 1-1 golyószóróval, 1 géppuskás szakaszból 2 géppuskával és 1 különleges szakaszból 1 aknavetővel és 1 nehézpuskával, álltak.

Minden lovas századnak 4 golyószórója volt. A tüzérezredek 1 mérőszázadra (annak szervezetében 1 fogatolt hegyi ágyús szakasz = 2 löveg), 1 fogatolt és 1 gépvontatású tarackos ütegre, egyenként 4-4 löveggel és három tüzérsztyálya tagozódtak. Mindhárom osztály egyenként 1-1 könnyű ágyús üteggel, 1-1 könnyű tarackos üteggel és 1-1 hegyi ágyús üteggel rendelkezett. Minden üteg szervezetébe 4-4 löveg és 2-2 géppuska tartozott. Vagyis a tüzérezred 11 ütegeből és 1 hegyi ágyús szakaszában összesen 46 löveg és 22 géppuska volt.

A vegyes dandár légvédelmi tüzérsztyályok egy-egy 5 löveges légvédelmi gépágyús ütegből álltak. A kis harcokcsi század 5 harcokcsival, a közelfelderítő repülő század pedig 9 repülőgéppel rendelkezett.

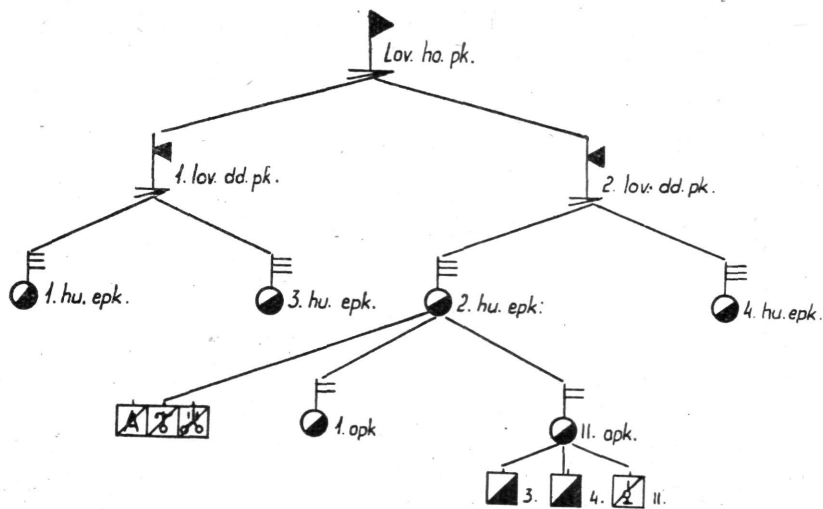
³⁰ Uo. VKF. anyaga, 110. fasc. 2459/eln. VI.—1. 1937. szám.

³¹ A 2., 3., 5., 6. és 7. vadászzászlóaljközvetlen nehézpuskás szakasznál 2, az 1. vad. zj.-nél 6, a 4. vad. zj.-nél pedig 4 npu. Lásd: HIL. VKF. anyaga, 110. fasc. 2459/eln. VI.—1. oszt. 1937. szám.

Egy vegyes dandár tűzereje ezek szerint

- 670 golyósöröből,
- 179 nehézpuskából,
- 636 géppuskából,
- 70 aknavetőből,
- 369 lövegből,
- 5 kis harcokocsiból és
- 9 repülőgépből állt.

A lovas hadosztály hadrendjébe 2 lovas dandár tartozott, 2—2 huszárezreddel. A huszárezredek szervezete ezredközvetlen árkász és távbeszélő századra, lovas ágyús szakaszra = 2 löveg, 2—2 huszárosztályra — egyenként 2 lovas karabélyos és 1 lovas géppuskás századdal — tagozódtak. A lovas karabélyos századok egyenként 4 golyósörövével, a lovas géppuskás századok pedig 6 géppuskával és 1, illetőleg 2 nehézpuskával³² rendelkeztek. Így tehát a lovas hadosztálynak összesen 64 golyósörövéje, 12 nehézpuskája, 48 géppuskája és 12 lövege volt.

A repülő dandár 3 repülő ezredből és 1 távelfelderítő repülő osztályból állt. Ez a szervezet 192 üzemképes repülőgéppel 6 vadász századra, 8 könnyű és 2 éjjeli bombázó századra, valamint 2 távelfelderítő századra tagozódott.

A katonai ellenőrző bizottság távozása, a hadsereg szervezetében végbement változások, a számszerű és minőségi fejlesztés természetesen maga után vonta a hadkiegészítési rendszer megváltozását. Ahogyan

³² Az 1. és 3. huszárezrednél 1—1, a 2. és 4. huszárezrednél 2—2 nehézpuska volt a géppuskás századok szervezetében.

a kormányzat fokozatosan túltette magát a békeszerződés katonai rendelkezésein, úgy tért el a toborzási rendszertől is, és hosszabb átmenettel az általános védkötelezettségen alapuló kötelező katonai szolgálatot vezette be. 1928 őszétől a rendszeresített létszám valamivel több, mint egyharmadát 5 havonként kiképzésre bevonult újoncok töltötték be. 1931 őszén Gömbös Gyula, akkori honvédelmi miniszter rendelkezésére elkezdődött a „szoldos” hadsereg teljes leépítése. A katonai szolgálati időt 18 hónapban állapították meg. Főleg költségvetési és elhelyezési nehézségek miatt azonban a bevonultatottak zöme 12 hónap után leszerelt. 1935. október 1-étől elvben 2 éves szolgálatot vezettek be, de a valóságban az előbb említett nehézségek következtében ez is csupán fokozatosan valósult meg.

*

A hadseregfejlesztés második időszakában tanúsított erőfeszítések eredményeként, 1938 elejére, a Horthy-fasizmus létrehozta azt a keret-hadsereget, melynek megteremtésére kezdettől fogva törekedett.

A fejlesztés mérve *menyiségi* szempontból szembevetendő. A hadsereg létszáma az 1930-as 42 ezerrel szemben meghaladta a 85 ezret, vagyis azt a számot, melyet az ország összlakosságához mérten — kezdettől fogva — hadseregszervezési politikájuk alapjának tekintették. A tüzérütegek száma 46-ról 92¹/₂-re emelkedett, vagyis megduplázódott. Még figyelemre méltóbb a légvédelmi tüzérség fejlesztése. Az 1930-ban volt 7 légvédelmi üteg helyett 1938 tavaszán 21¹/₂ ütegből állt a szervezet, tehát a szaporodás háromszoros. A páncélos alakulatok száma is több mint háromszoros: 3-ról 10-re emelkedett. Hasonló a helyzet a repülő fegyvernem fejlesztése terén, ahol három és félszeresére nőtt a századok száma.

Ez a mennyiségi fejlődés azonban *nem jelentett* ugyanilyen arányú *minőségi* fejlődést, nem hozott számottevő minőségi változást a hadsereg korszerűsítése terén. A hadsereg létszáma megkétszereződött, ugyanakkor a műszaki alakulatok az 1930-as szervezet szerint — 15 utász század, 4 vasútépítő század és 2 hidász század — álltak rendelkezésre. Ez az erő még az 1930-as szervezet szerinti hadsereg létszáma után egy esetleges háború folyamán adódó műszaki feladatok elvégzéséhez is kevés, pedig a műszaki munkák nagysága elsősorban nem is a hadsereg számától, hanem alkalmazásától, feladatától és a terepviszonyoktól függ. Éppen ezért a műszaki csapatok fejlesztésénél az abszolút számoknak van jelentőségük, hiszen háborúban egy kisebb hadsereg elvileg ugyanolyan nagyságú műszaki feladatok megoldására kényyszerül, mint egy nagy hadsereg. Változatlanul alacsony színvonalú maradt a gépesítés: 63 gyalogzászlóalj mellett 2 gépkocsizó zászlóalj szerepelt a hadrendben, a 92¹/₂ tüzérütegből 13 volt gépvontatású, a többi fogatolt. Ugyanakkor az ütegek zöme könnyű, számottevő közepes tüzérség nincs, a nehéz-tüzérséget pedig csak néhány löveg képviseli. A repülő és páncélos alakulatok száma nemcsak elenyészően csekély volt a hadrendhez mérten olyannyira, hogy önálló alkalmazásra számításba jöhető kötelék fel-

állítására egyáltalán nem vagy alig telt, hanem anyaguk sem felelt meg a korszerűség követelményeinek. A zömében Olaszországból beszerzett repülőgépek elavult típusaik és gyenge teljesítőképességük miatt nem feleltek meg a korszerű követelményeknek, s emellett legtöbbjük anyag- vagy szerelési hiba folytán már az első próbarepülés után általános javításra szorult. Az ugyancsak olasz eredetű kis harcokocsiak gyenge páncélzatuk teljesen alkalmatlanná tette a reájuk váró szerep betöltésére.

A fegyvernemek és csapatnemek egymáshoz való arányában beállott változások az előzőnél korszerűbbé tették a hadsereg szervezetét. A gyalogság tűzereje megnövekedett, számaránya a többi fegyvernemmel szemben csökkent. Alapvető változás azonban nem történt, hiszen a korszerű fegyvernemek kicsinyek voltak, s legtöbbjük csupán arra elegendő, hogy kiképző keretet biztosítson.

Az új felállások révén fejlettebb a vegyes dandár hadrendje is. Ez annak következtében, hogy három gyalogezreddel és a megelőzőnél nagyobb tűzérővel rendelkezett, lényegében hadosztály szervezetnek felelt meg. Mint arról fentebb már említés történt, minden gyalog-, illetőleg határőrezred egy-egy gyalogdandár keretét képezte, vagyis a békeszervezésben szereplő 7 vegyesdandár a 21 gyalogdandárra tervezett hadihadrend alapja volt.

A vegyes dandárok összefegyvernemi jellegét a szervezetükbe újonnan beállított légvédelmi, repülő és páncélos alakulatok méginkább kidomborították. S ha a hadsereg egészére nem is alkalmazható a korszerű jelző, a vegyes dandár 1938 tavaszi hadrendje az akkori elveket és viszonyokat figyelembe véve, korszerűnek nevezhető. Az európai kisállamok hadseregein belül a vegyes dandárnak megfelelő egységek szervezete között nem volt lényeges eltérés. Más kérdés természetesen az egyes fegyvernemek fejlettségi színvonala, a lövegtípusok korszerűsége, a vegyes dandár gépesítésének mértéke stb., mely területeken az összehasonlítás a Horthy-hadsereg rovására dől el.

A hadseregnek a gépesítés elégtelenségéből, s az egyes fegyvernemek fejletlenségéből adódó korszerűtlensége azonban ebben az időben nem a katonai vezetés hadseregszervezési elveinek helytelenségét bizonyítja, hanem az ország gazdasági helyzetének, s az ipar, különösen a nehézipar fejletlenségének következménye volt.

A fejlesztés mérve és a hadsereg korszerűsítése érdekében tehető intézkedések tehát nem a Horthy-fasizmus arra irányuló szándékain, hanem a rendelkezésére álló gazdasági lehetőségeken múltak.